Fundația Desire & Democratic Digital Commons

Manifestul de la Cluj pentru Dreptul la Oraș în Era Digitală

---

pentru și înspre

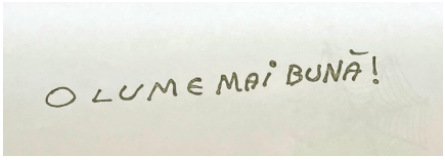

Octombrie 2026 • Cluj-Napoca

Cuprins

Introducere **ii**

1 Cum vrem să fie „orașul smart”?: contribuțiile Adunării Populare la manifest **1**
1.1 Locuințe și bunuri urbane comune 1
1.2 Infrastructură urbană verde și publică 2
1.3 Munca: drepturile muncii și dreptatea digitală 3
1.4 Conviețuire pașnică 3
1.5 Decizii la locul de muncă și în conducerea orașului 4
1.6 Dreptul la oraș 5
1.7 Autoorganizarea locuitorilor 5
1.8 Despre Adunarea Populară 6

2 Orașul ca bun public: idei din interviuri și de la Adunarea Populară **7**
2.1 Identificarea problemelor 7
2.2 Revendicări 10
2.3 Autoorganizare și acțiuni colective 12

3 Dreptul la oraș în era digitală: concluziile organizatorilor **13**
3.1 Ce este „dreptul la oraș”? 13
3.2 Discuția despre orașul inteligent trebuie să fie despre politici urbane 14
3.3 Dimensiunea socială trebuie să fie în centrul orașului smart 15
3.4 De la revendicarea dreptului la oraș la revoluția urbană în era digitală 15

Referințe legate de proiect **17**

Introducere

Manifestul de la Cluj pentru Dreptul la Oraș în Era Digitală este un text realizat de echipa Fundației Desire [1] în cadrul proiectului Democratic Digital Commons, derulat în mai multe orașe europene și coordonat de European Alternatives [2].

Textul este construit ca o cascadă de idei care se desfășoară în trei mari secțiuni. Manifestul reunește:

1. Ideile exprimate la Adunarea Populară „De la smart city la oraș ca bun public", desfășurată la 6 iunie 2026 în Cluj-Napoca [3].
2. Rezultatele microcercetării despre politicile de smart city și digitalizarea serviciilor administrației publice [4, 5], precum și despre experiențele muncii și locuirii în Cluj [6–8].
3. Concluziile organizatorilor privind dreptul la oraș în era digitală.

1 Cum vrem să fie „orașul smart”?: contribuțiile Adunării Populare la manifest

Notă editorială. Ideile din această secțiune au fost formulate la Adunarea Populară din 6 iunie 2026, desfășurată în Parcul Feroviarilor din Cluj, și păstrează registrul oral al intervențiilor. Fotografiile reproduc o selecție din lucrările celor 51 de participanți la adunare, adulți și copii. Etichetele bilingve pun temele adunării în relație cu lucrarea digitală interactivă *Assembly of Demands — a living network*. Lucrarea poate fi explorată la adresa: `https://euroalter.com/wp-content/uploads/2026/07/Demands_New_Text_En.html`.

1.1 Locuințe și bunuri urbane comune

Figura 1: Material realizat în cadrul adunării populare.

Locuințe și bunuri urbane comune / Housing and Urban Commons

- Comunitatea nu are nevoie de încă un „Residence” în cartier.
- Comunitatea vrea locuințe accesibile pentru toți.
- Mai multe cămine sau locuințe sociale.
- Mai multe spații verzi și facilități pentru persoanele cu dizabilități.

În loc să faci un Residence, mai bine faci blocuri mai mici, cu locuințe accesibile oamenilor, indiferent de veniturile lor.

Ar trebui o instituție care să reglementeze piața:

- Să existe o prevedere legală pentru a nu se mai putea umfla prețurile la chirii.
- Să existe o limită la cât de mari sunt construcțiile și la cât de apropiate sunt unele de altele.

Ar fi justă impozitarea sau obligarea proprietarilor care țin apartamentele goale să facă ceva cu ele. Să existe un stimulent (incentive) să le dea în chirie, să nu le lase goale doar pentru că

așteaptă un preț exorbitant. Spațiile existente, mai ales cele din centru, care sunt recondiționate doar la exterior, ar trebui refolosite mult mai coerent pentru toată populația.

Oamenii ar trebui să aleagă liber câtă automatizare doresc în casele lor.

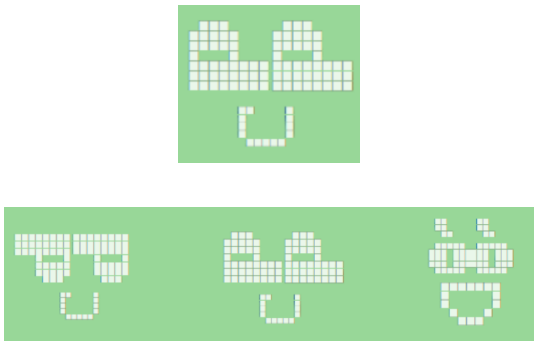

1.2 Infrastructură urbană verde și publică

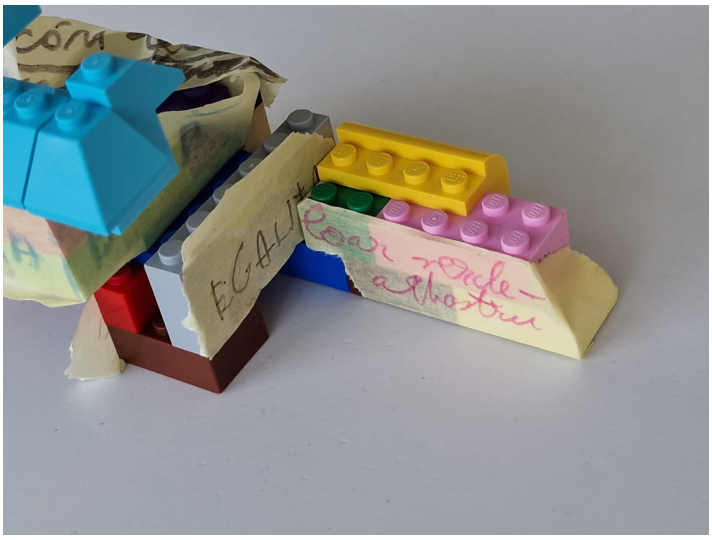

Material realizat în cadrul adunării populare.

Verde și Public, Green & Public

- O infrastructură urbană publică (în proprietate publică și administrată de utilizatori), integrată organic în natură, cu locuințe publice, grădinițe, școli, spitale, spații verzi, facilități sportive și spații culturale accesibile pentru toți, indiferent de venituri.
- Un ecosistem urban public și verde care susține nevoile și drepturile tuturor locuitorilor orașului.
- Spații publice verzi, nu doar în parcuri, ci integrate în toate străzile.
- O infrastructură care integrează spațiile verzi naturale (păduri) cu cele cultivate (grădini, parcuri).
- Mobilier urban prietenos cu toți utilizatorii.

1.3 Munca: drepturile muncii și dreptatea digitală

Drepturile muncii și Dreptate Digitală, Labor Rights & Digital Justice

- Venit minim universal și acces universal la internet ca răspuns la digitalizarea tot mai intensă a muncii.
- Rezolvarea nevoilor primordiale ale tuturor (hrană, apă, locuință, energie).
- Utilizarea digitalizării pentru a reduce durata zilei de lucru la 3–4 ore.
- Persoanele afectate la locul de muncă de introducerea inteligenței artificiale să fie consultate cu privire la deciziile care le afectează locurile de muncă.
- Democrație directă practicată la locurile de muncă.
- Democratizarea locurilor de muncă prin acces la luarea deciziilor în funcție de contribuția lucrătorilor.

1.4 Conviețuire pașnică

Material realizat în cadrul adunării populare.

Pace și Siguranță, Peace & Security

- Un climat în care oamenii nu trebuie să lupte unii împotriva altora pentru resurse.
- Un context al păcii, fără drone militare care zboară deasupra noastră.
- Administrarea supravegherii prin camere video într-un mod care să permită utilizarea transparentă a datelor, fără a prejudicia drepturile oamenilor la viața privată, la imaginea de sine și la protecția împotriva recunoașterii faciale.
- Protecția persoanelor împotriva utilizării necorespunzătoare a datelor lor.
- Satisfacerea nevoilor de bază ale tuturor: hrană, apă, locuință, energie electrică și încălzire.

1.5 Decizii la locul de muncă și în conducerea orașului

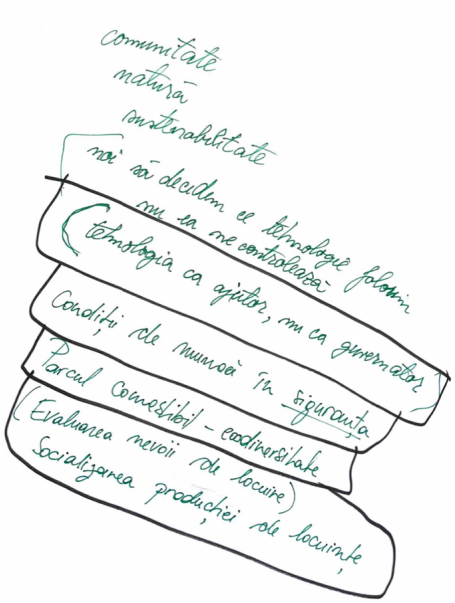

Material realizat în cadrul adunării populare.

Democrație și Participare, Democracy & Participation

- Democrație directă practicată în cartierele orașului și la locurile de muncă.
- Democratizarea locurilor de muncă – acces la luarea deciziilor în funcție de contribuția lucrătorilor.
- Pe lângă serviciile administrative digitalizate, este nevoie ca toate serviciile să fie furnizate și de ființe umane.
- Forumurile populare să fie organizate ca spații deliberative și de practicare a democrației directe sau participative, care să completeze procesele decizionale ale democrației reprezentative, cu privire la principalele probleme legate de dezvoltarea infrastructurii orașului și de investițiile din bani publici.
- Evenimentele participative să fie organizate mai des, într-un mod incluziv și bine structurat, în mai multe spații urbane și să exercite putere deliberativă.

1.6 Dreptul la oraș

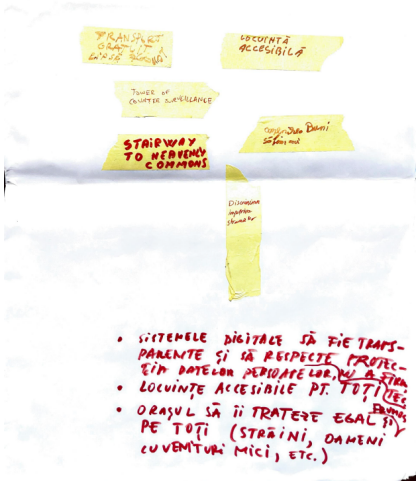

Material realizat în cadrul adunării populare.

Egalitate și Demnitate, Equality & Dignity

- Dreptul la oraș, la muncă și la locuință ar trebui să asigure demnitate pentru toți oamenii, indiferent de preocupările legate de productivitatea economică, astfel încât viața să poată fi susținută cu demnitate și bucurie de toți.
- Un oraș care tratează toate comunitățile urbane, inclusiv pe imigranți, în mod egal.
- Contribuția fiecăruia la comunitate ar trebui recunoscută în funcție de posibilitățile sale, iar oamenii ar trebui să beneficieze de bunuri comune în funcție de nevoile lor.
- Satisfacerea nevoilor de bază ale tuturor.

1.7 Autoorganizarea locuitorilor

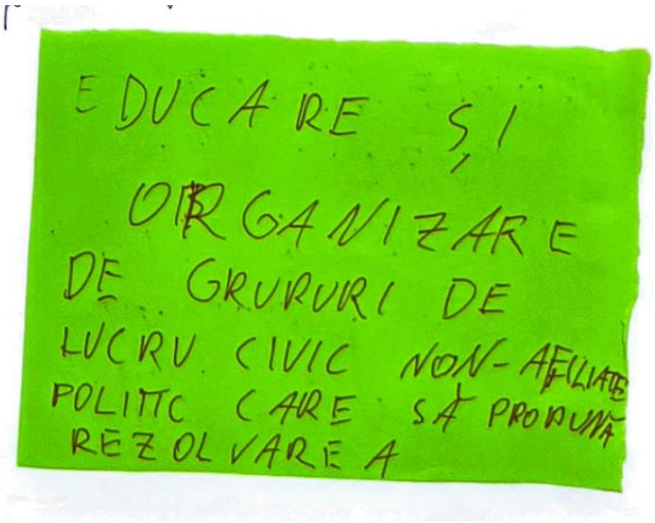

Material realizat în cadrul adunării populare.

Autoorganizare, Self-organizing

- Locuitorii orașelor să dobândească capacități de autoorganizare pe care să le exercite pentru a pune presiune asupra factorilor de decizie politică și pentru a desfășura inițiative pentru dreptul la oraș, căci, altfel, decidenții nu le vor asculta cererile.
- Forumurile populare să fie organizate ca spații deliberative și de practicare a democrației directe sau participative care să completeze procesele decizionale ale democrației reprezentative, cu privire la principalele probleme legate de dezvoltarea infrastructurii orașului și de investițiile din bani publici.
- Evenimentele participative să fie organizate mai des, într-un mod incluziv și bine structurat, în mai multe spații urbane și să exercite putere deliberativă.

1.8 Despre Adunarea Populară

Aportul adunării populare la Manifestul de la Cluj pentru Dreptul la Oraș în Era Digitală constă în ideile generate din gândirea colectivă despre muncă, locuire și digitalizare în Cluj-Napoca, oraș declarat inteligent (smart). Contribuția adunării include și faptul că participantele și participanții au contribuit la conștientizarea necesității unor astfel de adunări urbane.

Astfel de evenimente ar trebui să aibă loc cât mai des, la nivel de străzi, cartiere, blocuri sau la nivelul întregului oraș, la inițiativa locuitorilor. Adunările populare ar funcționa ca spații în care se exersează și apoi se articulează tot mai puternic practici ale democrației directe, prin care oamenii, în calitatea lor de locuitori ai orașului, ar pune pe agenda discuțiilor publice problemele lor legate de multiple aspecte ale infrastructurii urbane și de cheltuirea banilor publici pentru dezvoltarea acesteia.

Dezideratul este atractiv, dar implică o serie de noi provocări:

- Cine și cum va reuși mobilizarea oamenilor în acest sens, pentru că auto-organizarea se întâmplă, totuși, prin participarea activă a unora care pot dedica timp și energie acestui demers;
- Ce clase și categorii sociale ar fi mai implicate în astfel de inițiative, și cine nu s-ar auto-organiza deloc din diverse motive, și, drept urmare, cum ar duce inegalitățile existente la capacitarea anumitor nevoi și interese și la continua invizibilizare a altora;
- Cum s-ar putea integra deciziile luate la astfel de evenimente în procedurile administrativ-decizionale locale, astfel încât ele să poată avea impact efectiv asupra politicilor;
- De ce schimbări ar fi nevoie în reglementările naționale și locale, dar și europene, pentru ca democrația reprezentativă și democrația directă să se îmbine în administrația publică teritorială.

2 Orașul ca bun public: idei din interviuri și de la Adunarea Populară

În această secțiune a manifestului prezentăm idei exprimate în interviurile realizate dinainte de adunarea populară, dar reluăm și ideile prezentate în secțiunea anterioară, adunate la Adunarea Populară din 6 iunie. Sursele citatelor din interviuri sunt marcate prin indicatori folosiți în identificarea intervievaților: lucrători în IT (IT), chiriași (C) și chiriași studenți (C-S), locuitori în Pata Rât (PR). Citatele din contribuțiile participantelor și participanților la adunarea populară sunt marcate prin inițialele AP.

Interviurile au fost realizate de Aliona Sadovici (cu lucrători din IT), Paul Lazăr (cu chiriași, lucrători în alte domenii decât IT) și Maria Stoica (cu locuitori din Pata Rât).

2.1 Identificarea problemelor

Costurile locuirii și piața chiriilor private

Am un prieten care e barman și are un salariu de 3500 de lei, iar chiria lui este de peste 400 de euro. Deci e foarte mult, peste 50%. Deja începe să fie și în IT o problemă, chestiunea asta. Dacă intri acum la job și cu facilitățile fiscale tăiate, poți avea doar vreo 4000 de lei, adică destul de puțin pentru ceea ce puteai să ai înainte. (IT)

Sunt studenți care vin în Cluj, se înscriu la taxă, apoi renunță și pleacă înapoi în orașul lor natal. Sau tineri care au început să lucreze își întemeiază o familie și trebuie să se mute din acest oraș. (IT)

Sunt mulți corporatiști în oraș și în domeniul IT, încă mulți câștigă bine, și, la ei, nevoile sunt altele. Precum nevoia ca în oraș să se fluidizeze traficul. Dar marea majoritate are condiții de viață mai grele și, pentru ei, primele nevoi sunt legate de locuință. (IT)

În general, în oraș, nevoile sunt mai elementare, adică locuința și lucrurile de bază. Și apoi vine restul, parcuri sau să fie mai fluid traficul. (IT)

Majoritatea oamenilor cu care am vorbit spuneau: „Hei, aici o să stau o vreme până strâng bani și apoi vreau să plec, pentru că simt că orașul mă dă afară prin faptul că nu pot susține costurile vieții." (C)

Toți ceilalți colegi ai mei de la arte au plecat la București pentru un master sau s-au întors să lucreze în orașele din care au venit. Exact pe aceeași chestie: nu-și permiteau să mai plătească chirii aici. (C)

Am discutat între noi, chiriașii, așa, la suprafață, că prețurile sunt tot mai mari și, pentru niște sume mult mai mari de bani decât merită apartamentele, mi se pare că chiriile nu oferă prea mult. Am văzut chirii care cer foarte mult doar în funcție de locație. (C)

În momentul ăsta, nici nu aș lua în considerare ideea de a lua un credit ca să cumpăr ceva. În condițiile în care, nu știu, acum 15 ani puteai să iei un apartament de 3 camere în Grigorescu cu 50.000 de euro, iar acum costă 150.000 sau mai mult. Nu mi se pare că trendul ăsta o să fie în favoarea cuiva, în afară de oamenii care câștigă direct din asta. (C)

Chiriile sunt foarte mari și multe persoane nu își permit să locuiască singure. Cunosc oameni care au plecat din Cluj pentru că nu au mai putut face față costurilor. Cred că locuințele accesibile sunt prea puține și că multe familii au nevoie de ajutor cu locuirea. (PR)

În Cluj contează foarte mult dacă ai proprietate sau nu. Dacă stai în chirie sau ai venit mic, trăiești cu mai mult stres și nesiguranță. (PR)

Este foarte greu să-ți cumperi o locuință în Cluj, pentru că prețurile sunt foarte mari în raport cu salariile. Chiar și prin credit, oamenii ajung să plătească timp de 25–30 de ani, ceea ce este o povară foarte mare. (PR)

Mulți tineri aleg să stea în chirii private sau să se mute la periferia Clujului ori în afara orașului, pentru că nu mai fac față costurilor. În același timp, locuințele de stat sunt puține și nu acoperă cererea. (PR)

Costuri ale vieții și venituri reduse

În total, pe lună, cred că cheltuim cu locuința undeva la 4.000 și ceva de lei pentru două persoane. Asta include chiria și toate cheltuielile de bloc. Pentru fiecare înseamnă 2.000 de lei. Ca să te descurci la cheltuielile astea, ar trebui să ai un salariu de 4.000-5.000 de lei; atunci, să zicem că îți rămân 3.000 de lei după ce plătești partea ta de locuire. O tură de cumpărături e minim 400-500 de lei dacă îți iei chestii diverse. Dacă vrei o viață care să fie diversificată — și alimentar, să faci și sport, să faci toate chestiile astea — pur și simplu nu ți le permiți. (C)

Partea mea pentru chirie este de 300 de euro, iar cu consum se duce spre 450 de euro. Eu am un salariu de 650-700 de euro. Dacă scad cheltuielile, mai rămân cu vreo 200 de euro, cu totul, la final de lună. (C)

Ești condiționat foarte mult de salariu în orașul ăsta. Dacă nu ai un salariu de cel puțin 6000 de lei net, mi se pare că e aproape imposibil să trăiești în Cluj. Dacă nu ai niciun fel de susținere financiară din alte direcții. (C)

Clujul este un oraș dezvoltat și frumos, dar foarte scump. Dacă ai un salariu bun, poți trăi bine aici. Pentru oamenii cu venituri mici este foarte greu. (PR)

Costurile vieții au crescut mult în ultimii ani. Mâncarea, transportul, facturile, toate sunt mai scumpe și oamenii trebuie să muncească foarte mult doar ca să se descurce. (PR)

Costurile vieții au crescut foarte mult în ultimii ani. Cel mai greu este cu mâncarea, care este scumpă și o cheltuială constantă. Pentru familiile în care lucrează o singură persoană, este foarte dificil. (PR)

Lipsă de cămine studențești

Vine multă lume în Cluj an de an, mii de studenți de anul întâi care trebuie să locuiască undeva. Sistemul de cămine e deficitar, evident, și nu poate să-i preia pe toți. Căminele private sunt foarte puține față de cele ale universităților. (C - S)

O foarte mare parte din populația Clujului este formată din studenți și din oameni care nu au foarte mulți bani. Deci nu mi se pare normal ca oamenii care sunt cei mai numeroși să nu-și poată permite aproape nimic în orașul ăsta. (C - S)

Nu puteam să ies aproape nicăieri și nu puteam să-mi permit absolut nimic. Dacă ieșeam la o cafea, știam că nu mai mâncam nimic în nu știu ce zi din săptămână. (C - S)

Digitalizarea și orașul smart

Chiar dacă Clujul este numit smart city, investițiile astea se fac mai ales în anumite zone, iar altele se lasă uitate. (IT)

La stadiul în care se află tehnologia AI acum, aș prefera să nu o folosească administrațiile locale. Cred că ar crea doar mai multă frustrare sau ineficiență. (IT)

Să utilizăm AI în procesul de distribuire a locuințelor sociale nu ar fi bine. Căci orice are un impact semnificativ în viața unui om trebuie supravegheat de un alt om. (IT)

Să zicem că, momentan, camerele de supraveghere din oraș își fac treaba, dar s-ar putea, pe viitor, să apară niște considerente privind intimitatea. (IT)

Utilizarea AI în deciziile administrative reprezintă un risc datorită faptului că introduce o lipsă de responsabilitate socială, pentru că nu poți da vina pe nimeni în caz de problemă. Pe cine dai vina? Pe AI? (IT)

Nu te vinde ca „oraș smart" când numai o pătrime din orașul ăsta pare puțin mai smart. A good brand is a quality brand. Și dacă nu ai stâlpii de susținere ai brandului și ai doar o carte de vizită mai șmecheră, that's not a brand, e doar o fațadă. (C)

Mă gândeam că dacă e strada smart și se idealizează așa strada, poate acolo chiriile sunt mai ieftine, ca să și le poată permite oamenii. Dar nu asta înseamnă inteligent, din păcate. (C)

În afară de camerele de supraveghere a traficului, la restul mi se pare că prezența acestor camere este inutilă. Nu cred că au ajutat vreodată la ceva. (C)

Am auzit despre ideea de „Cluj smart city". Pentru mine, înseamnă tehnologie, digitalizare, aplicații și servicii moderne. Cred că unele lucruri sunt utile, dar nu cred că asta rezolvă problemele tuturor. (PR)

De exemplu, dacă oamenii nu își permit chiria sau facturile, faptul că orașul este „smart" nu schimbă foarte mult viața lor. Cred că un oraș bun trebuie să aibă grijă și de oamenii cu venituri mici. (PR)

Știu că Primăria are servicii digitalizate, cum ar fi plata online a taxelor, depunerea de cereri sau funcționarul virtual Antonia. Eu folosesc mai puțin aceste servicii, pentru că nu mă descurc foarte bine cu tehnologia și uneori este mai ușor să merg direct să vorbesc cu cineva. Pentru tineri, probabil sunt utile, dar pentru mulți oameni mai în vârstă sau cu mai puțină școală poate fi greu. (PR)

Despre camerele de supraveghere cred că sunt instalate pentru siguranță și ordine. Pot ajuta dacă apar probleme sau infracțiuni. Dar uneori ai senzația că ești urmărit peste tot și că unii oameni sunt supravegheați mai mult decât alții. (PR)

2.2 Revendicări

Locuințe și bunuri urbane comune

Poate comunitatea nu are nevoie de încă un „Residence" în cartierul ăla, de exemplu, în Mărăști sau Mănăștur. În loc să faci un Residence, mai bine faci blocuri mai mici, cu locuințe accesibile oamenilor, indiferent de veniturile lor. (C)

Ar fi foarte fain să existe o instituție care să reglementeze piața sau măcar să arate clar ce e disponibil. (C)

Ar trebui să existe o limită la cât de mari sunt construcțiile și la cât de apropiate sunt unele de altele. Mi se pare că ar trebui să fie mai multe zone verzi și că toate blocurile ar trebui să aibă facilități pentru persoanele cu dizabilități. (C)

Să se construiască mai multe cămine sau locuințe sociale. Asta e o problemă națională, nu doar a Clujului, dar mi se pare că ar trebui să existe mai multe locuințe destinate oamenilor care vin aici să muncească, nu doar celor care au deja un anumit nivel de venit. (C - S)

O chestie care ar fi justă ar fi impozitarea sau obligarea proprietarilor care țin apartamentele goale să facă ceva cu ele. Să existe un stimulent (incentive) să le dea în chirie, să nu le lase goale doar pentru că așteaptă un preț exorbitant. Spațiile existente, mai ales cele din centru, care sunt recondiționate doar la exterior, ar trebui refolosite mult mai coerent pentru toată populația. (C)

Ar trebui să existe o prevedere legală pentru a nu se mai putea umfla prețurile la chirii. Ar fi ok să existe o marjă: în funcție de cât de mare e apartamentul, să nu poată depăși o anumită sumă. (C)

Locuințe la prețuri accesibile pentru categoriile sociale vulnerabile. (AP)

Mai multe locuințe publice, dar și locuințe private la prețuri accesibile. (AP)

Oamenii ar trebui să aleagă liber câtă automatizare doresc în casele lor. (AP)

Infrastructură urbană verde și publică

O infrastructură urbană publică (în proprietate publică și administrată de utilizatori), integrată organic în natură, cu locuințe publice, grădinițe, școli, spitale, spații verzi, facilități sportive și spații culturale accesibile pentru toți, indiferent de venituri. (AP)

Un ecosistem urban public și verde care susține nevoile și drepturile tuturor locuitorilor orașului. (AP)

Spații publice verzi, nu doar în parcuri, ci integrate în toate străzile. (AP)

O infrastructură care integrează spațiile verzi naturale (păduri) cu cele cultivate (grădini, parcuri). (AP)

Mobilier urban din ce în ce mai ușor de utilizat. (AP)

Drepturile muncii și drepturile digitale

Să fie o balanță mai echilibrată între locurile de muncă și între venituri și cheltuieli. (IT)

Prima chestie care ar trebui făcută, să se ridice salariile la toată lumea — salariul minim să crească, ar fi cazul, că așa e prea mic și nu acoperă nicio zecime din nevoile pe care le au oamenii. Ori să crească salariile, ori să fie o reducere a costurilor, inclusiv la chirii și locuințe. (C)

Democrație directă practicată în cartierele orașului și la locurile de muncă. (AP)

Democratizarea locurilor de muncă – acces la luarea deciziilor în funcție de contribuția lucrătorilor. (AP)

Venit minim universal și acces universal la internet ca răspuns la digitalizarea tot mai intensă a muncii. (AP)

Utilizarea digitalizării pentru a reduce durata zilei de lucru la 3-4 ore. (AP)

Persoanele afectate la locul de muncă de introducerea inteligenței artificiale să fie consultate cu privire la deciziile care le afectează locurile de muncă. (AP)

Pace și siguranță

AI s-ar putea folosi pentru a genera planuri urbanistice ecosociale. AI-ul este pregătit să dea răspunsuri destul de coerente care să ajute un specialist — un planificator urban, un peisagist sau un expert în sănătate publică. (C)

Nu ar fi neapărat cea mai bună idee să pui AI-ul explicit peste toată comunicarea primăriei cu locuitorii orașului, măcar să fie posibil ca, dacă nu vrei să vorbești cu AI-ul, să existe un operator în spate cu care să poți vorbi, o ființă umană. (C)

Rezolvarea nevoilor primordiale ale tuturor (hrană, apă, locuință, energie). (AP)

Administrarea supravegherii spațiului urban prin camere video să servească doar siguranța locuitorilor. Aceasta să se facă într-un mod care să permită utilizarea transparentă a datelor, fără a prejudicia drepturile oamenilor la viața privată, la imaginea de sine și la protecția împotriva recunoașterii faciale. (AP)

Protecția persoanelor împotriva utilizării necorespunzătoare a datelor lor. (AP)

Un climat în care oamenii nu trebuie să lupte unii împotriva altora pentru resurse. (AP)

Un context al păcii, fără drone militare care zboară deasupra noastră. (AP)

Democrație și participare

Democrație directă practicată în cartierele orașului și la locurile de muncă. (AP)

Democratizarea locurilor de muncă – acces la luarea deciziilor în funcție de contribuția lucrătorilor. (AP)

Pe lângă serviciile administrative digitalizate, este nevoie ca toate serviciile să fie furnizate și de ființe umane. (AP)

Forumurile populare să fie organizate ca spații deliberative și de practicare a democrației directe sau participative, care să completeze procesele decizionale ale democrației reprezentative, cu

privire la principalele probleme legate de dezvoltarea infrastructurii orașului și de investițiile din bani publici. (AP)

Evenimentele participative să fie organizate mai des, într-un mod incluziv și bine structurat, în mai multe spații urbane și să exercite putere deliberativă. (AP)

Egalitate și demnitate

Ca orașul să aparțină tuturor, trebuie să existe mai mult respect și mai puțină discriminare. (PR)

Ar fi bine să existe niște oameni angajați la primărie expres pentru a colecta informații de la oameni, despre problemele lor. Să se ocupe doar de asta. (C)

Primăria ar trebui să-i asculte mai mult pe oameni înainte de a lua decizii importante. Nu doar pe cei cu bani sau influență, ci și pe oamenii obișnuiți, pe chiriași, pe muncitori și pe cei cu venituri mici. (PR)

Dreptul la oraș, la muncă și la locuință ar trebui să asigure demnitate pentru toți oamenii, indiferent de preocupările legate de productivitatea economică, astfel încât viața să poată fi susținută cu demnitate și bucurie de toți. (AP)

Un oraș care tratează toate comunitățile urbane, inclusiv pe imigranți, în mod egal. (AP)

Contribuția fiecăruia la comunitate ar trebui recunoscută în funcție de posibilitățile sale, iar oamenii ar trebui să beneficieze de bunuri comune în funcție de nevoile lor. (AP)

Rezolvarea nevoilor primordiale ale tuturor (hrană, apă, locuință, energie). (AP)

2.3 Autoorganizare și acțiuni colective

Se pot trimite e-mailuri sau scrisori la administrație. (IT)

La un moment dat, dacă ar exista un protest al orașului Cluj în care nimeni nu-și mai ia chirii, poate s-ar zice: „Bă, trebuie să facem ceva, trebuie să ieftinim chiriile". Dar dacă toată lumea își permite și toată lumea tot închiriază, înseamnă că, chiar dacă ne plângem, we are willing to participate in this shit show that's going on. (C)

Primăria ar fi mult mai înclinată să asculte oamenii dacă ar fi un grup mare care să depună aceeași petiție. Chiriașii ar trebui să facă ceva de acest fel. (C)

Ca orașul să aparțină tuturor, trebuie să existe mai mult respect și mai puțină discriminare. (PR)

Locuitorii orașelor să dobândească capacități de autoorganizare pe care să le exercite pentru a pune presiune asupra factorilor de decizie politică și pentru a desfășura inițiative pentru dreptul la oraș, căci, altfel, decidenții nu le vor asculta cererile. (AP)

3 Dreptul la oraș în era digitală: concluziile organizatorilor

3.1 Ce este „dreptul la oraș”?

Dreptul la oraș este o revendicare radicală privind spațiile publice, un drept integrat în deziderатul orașului ca bun comun și public. Într-un astfel de oraș, spațiul urban este al tuturor, în funcție de valoarea sa de utilizare sau socială pentru cei care trăiesc în el și nu este exploatat ca valoare de piață, ca marfă sau ca obiect de investiție, cu scopul acumulării de profit. Dreptul la oraș nu este un drept reglementat prin legislații naționale și internaționale, precum drepturile socio-economice, politico-civice sau cultural-identitare pe care le poți revendica prin procedurile justiției legale. Acest drept trebuie câștigat și practicat pe străzi, în vecinătățile și cartierele noastre și în spațiile puterii decizionale deținute de administrația publică.

- Dreptul la oraș înseamnă dreptul locuitorilor de a ocupa și utiliza spațiul urban în funcție de nevoile lor umane reale, dreptul lor de a participa la guvernarea directă asupra deciziilor care produc și modifică acest spațiu și de a participa la producția sa socială (Henri Lefebvre).[1]
- Dreptul la oraș este, de fapt, puterea colectivă a claselor muncitoare și marginalizate de a prelua controlul asupra modului în care banii sunt investiți în oraș, dar și dreptul de a guverna asupra întregului proces al urbanizării, fiind, până la urmă, dreptul suprem de a transforma natura umană și societatea însăși (David Harvey).[2] Clasele muncitoare includ toate persoanele care își vând forța de muncă pentru a-și asigura cele necesare traiului, în sectorul privat sau public și în orice domeniu de activitate (producție, comerț, servicii, instituții ale reproducției sociale); toți și toate care lucrează în cadrele formale ale unei angajări, pe baza unui contract de muncă, sau lucrează informal; dar și persoanele care lucrează neretribuit în sfera domestică și asigură reproducerea forței de muncă.
- Adepții promovării dreptului la oraș în mișcările urbane atenționează asupra riscului ca organizații, proiecte urbane neoliberale și discursuri să aproprie conceptul și să-i dilueze caracterul politic radical (Manuel Castells;[3] Peter Marcuse;[4] Mehmet Baris Kuymulu),[5] dar și asupra nevoii de a reproblematiza orașul în contextul capitalismului global financiarizat de azi (Neil Smith;[6] Neil Brenner,[7] Brett Cristophers[8]).

Orașul se schimbă în permanență nu doar sub influența urbanismului sau a politicii urbane, ci și sub impactul tuturor proceselor economice și politice care marchează întreaga societate, fiind afectat și de invențiile tehnologice. De aceea, dreptul la oraș, ca revendicare a democratizării utilizării și a guvernării spațiului urban, trebuie să rămână flexibil în timp și în teritoriu. În era digitală, când economia este bazată pe tehnologia informației și pe digitalizare, atât orașele, cât și locuitorii lor suferă o serie de schimbări. Unele dintre ele sunt pozitive, altele negative. Oricum, orașele și locuitorii lor, și în era digitală, continuă să aibă probleme nerezolvate atât în

[1] Le Droit à la ville, 1968; La Production de l’espace, 1974
[2] Social justice and the city, 1973; The right to the city, 2003; Rebel cities: From the right to the city to the urban revolution, 2012.
[3] The Urban Question: A Marxist Approach, 1973.
[4] Whose Rights to What City, in Cities for People not for Profit, 2012; Reading the Right to the City, 2014.
[5] The Vortex of Rights. ’Right to the City’ at a Crossroads, 2013.
[6] New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy, 2002.
[7] Implosions/Explosions: Towards a Study of Planetary Urbanization, 2014.
[8] Rentier Capitalism. Who Owns the Economy, and Who Pays For It, 2020.

domeniul muncii, cât și în cel al locuirii, precum și în cel al accesului la deciziile administrației publice care marchează dezvoltarea orașului.

De aceea, noi, autorii acestui manifest, considerăm că orașul rămâne cu „vechile" sale probleme materiale și în era digitală, precum: venituri reduse față de costurile mari ale traiului, în special ale locuinței și utilităților; lipsa de locuințe sociale publice și constrângerea celor cu venituri mici de a pleca din oraș, cu o piață imobiliară foarte scumpă, în care ei, eventual, continuă să lucreze, făcând naveta. Noile probleme care decurg din limitele și efectele negative ale digitalizării și ale dezvoltării orașului ca oraș smart se adaugă la cele vechi, manifestându-se sub influența acestora. Din aceste suprapuneri rezultă noi aranjamente de inegalități teritoriale, socio-economice și digitale, și noi relații de exploatare.

Politica clasică smart city este preocupată de utilizarea tehnologiei digitale pentru fluidizarea transportului, măsurarea poluării aerului, supravegherea spațiilor publice în vederea asigurării siguranței, îmbunătățirea conexiunii la internet pe străzi și altele asemenea. Noi considerăm: dacă politica orașului inteligent și măsurile sale nu sunt integrate în politici sociale și politici de locuire care să se îngrijească de asigurarea accesului efectiv al tuturor la drepturi socio-economice și să asigure realizarea în practică a dreptății sociale, atunci ele rămân obiective în sine sau produc efecte discriminatorii față de anumite categorii sociale, avantajându-i pe alții.

Acum șapte ani (și această afirmație este valabilă și azi), "Carta pentru orașul smart" a plasat valorile democrației, conectivității, demnității umane, confidențialității, sustenabilității și egalității în centrul orașelor inteligente. Această Cartă afirmă:

„Tehnologia este politică. Tehnologia influențează cine suntem și cum trăim împreună. Prin urmare, inovațiile tehnologice urbane necesită să ne întrebăm ce fel de cetățeni – precum și consumatori, vecini și părinți – vrem să fim și în ce fel de oraș vrem să trăim. Ce valori susținem și, în acest scop, ce probleme trebuie abordate, cu sau fără utilizarea noilor tehnologii?"[9]

3.2 Discuția despre orașul inteligent trebuie să fie despre politici urbane

Viziunea noastră asupra politicii smart city este în concordanță cu concluziile studiilor critice urbane și cu cele ale studiilor critice despre date. Acestea arată: discuția despre orașul inteligent trebuie să fie o dezbatere despre planificare urbană și politici urbane, despre cum aceste proiecte fac parte din evoluția orașului și nu despre tehnologie în sine. De ce? Pentru că:

- Pe de o parte, dacă discursul tehnologic predomină în această discuție, orașele se transformă în spații experimentale pentru sectorul tehnologic, iar oamenii devin surse de date despre comportamente. Asta implică riscul ca atât orașele, cât și locuitorii lor să devină proprietăți ale corporațiilor din sectorul tehnologic, în timp ce problemele lor existențiale vor continua să persiste.
- Pe de altă parte, proiectele de digitalizare urbană și de smart city creează pentru sectorul tehnologic noi piețe și afaceri fără riscuri, deoarece municipalitățile, instituțiile și persoanele fizice cumpără produsele lor sub egida promovării acestei politici. De asemenea, aceste proiecte creează posibilitatea de a studia comportamentele oamenilor, cu scopul de a le manipula pentru consumul unor bunuri și servicii. Astfel, în aceste proiecte urbanul devine un sit strategic pentru producerea și consumul serviciilor și bunurilor smart, adică un loc atractiv pentru sectorul tehnologic; modelul de dezvoltare smart cities se suprapune cu mo-

[9] A Charter for the Smart City, 2019.

delul de business smart cities; iar orașele sunt transformate în platforme pentru o dezvoltare economică ghidată de tehnologie.

„Susținătorii orașelor inteligente susțin că instrumentele și serviciile lor pot oferi soluții la problemele urbane ale oamenilor sau ale sistemelor urbane. Multe dintre cele mai importante aplicații ale orașelor inteligente se încadrează în acest discurs: poliția predictivă, coordonarea semnalelor rutiere, monitorizarea apelor pluviale și urmărirea serviciilor sociale. Toate aceste aplicații smart sunt, practic, noi modalități de observare a problemelor urbane; nu sunt soluții. Pentru că originile acestor probleme nu se află în vreo caracteristică a orașului, ci mai degrabă în caracteristicile economiei" (Jennifer Clark).[10]

3.3 Dimensiunea socială trebuie să fie în centrul orașului smart

Noi susținem că, în ceea ce privește aspectele sale tehnologice, un oraș inteligent trebuie să asigure accesul efectiv al tuturor la capacități și surse digitale existente și să creeze mecanisme prin care oamenii pot controla democratic utilizarea tehnologiilor digitale în orașele lor, pentru ca acestea să nu se întoarcă împotriva lor prin practici de supraveghere sau de altă natură. Mai departe, noi revendicăm plasarea, în centrul orașului smart, a dimensiunii sociale a conviețuirii urbane din cel puțin două motive: (1) evitarea reproducerii inegalităților și a nedreptăților prin utilizarea tehnologiilor digitale în spațiul urban; (2) crearea unor mecanisme de democratizare a vieții urbane și de susținere a eforturilor în vederea eliminării barierelor care stau în calea bunăstării tuturor.

Un oraș inteligent ar trebui să satisfacă nevoile sociale ale oamenilor, nu doar să creeze cerere pentru tehnologii create de companii care fac profit din politicile smart city. Însă un oraș inteligent nu înseamnă că, automat, toți oamenii care locuiesc în acel oraș au acces efectiv la o locuință adecvată, un mediu curat și spații verzi, servicii de sănătate și școlare adecvate, servicii culturale și locuri de muncă bine plătite. De aceea, mișcările pentru dreptate socială și locativă nu trebuie să revendice pur și simplu mai multă digitalizare în orașul existent sau un oraș tot mai „inteligent." Ele, de exemplu, ar trebui să ceară mai multe locuințe sociale dotate cu tehnologie care ajută la reducerea cheltuielilor de întreținere a locuinței sau legi care protejează chiriașii prin controlul chiriilor, a căror implementare efectivă se poate îmbunătăți cu ajutorul noilor tehnologii digitale.

3.4 De la revendicarea dreptului la oraș la revoluția urbană în era digitală

- Digitalizarea serviciilor publice ale primăriei să se facă în interesul tuturor și în vederea reducerii inegalităților economice, sociale și teritoriale;
- Inteligența artificială să fie de interes public, pusă în slujba securității umane și a drepturilor social-economice;
- Noile tehnologii să se folosească pentru oameni și satisfacerea nevoilor și drepturilor lor fundamentale, nu pentru profit și control;
- Smart city să fie un oraș accesibil ca preț, verde și locuibil pentru toată lumea, în care tehnologia este un instrument al binelui public, al bunăstării și demnității tuturor, nu un scop în sine care crește costurile traiului și privilegiile unora în detrimentul altora.

[10] Uneven innovation. The work of smart cities, 2020.

Digitalizarea și utilizarea inteligenței artificiale pot conduce la realizări tehnologice impresionante în și cu spațiul urban. Dar nimeni nu trebuie să uite că orașul real este plin de probleme care necesită soluții reale și inteligență umană colectivă dedicată binelui public. Iar binele public nu este compatibil cu concentrarea averii și a puterii în mâinile marilor proprietari, care transformă toate bunurile și serviciile (inclusiv locuințele și instrumentele digitale) în mărfuri și active financiare tranzacționate pe piețe.

Problema nu este că orașul este smart, ci că, și în era digitală a capitalismului, orașul continuă să fie tratat ca o platformă de investiții în care proprietarii mijloacelor de producție și ai locuințelor extrag profit de pe urma angajaților și chiriașilor. Munca acestora este exploatată atât în activități de producție economică și de reproducție socială, cât și prin chirii private, prețuri speculative ale locuințelor și credite bancare. Democratizarea orașului smart sau digitalizat nu se poate înfăptui fără democratizarea puterii economice și politice și fără utilizarea puterilor decizionale și executive în vederea creșterii și diversificării continue a serviciilor și bunurilor publice, precum și a controlului pieței muncii și al pieței imobiliare.

Atâta timp cât spațiul urban rămâne, și în era digitală, un motor principal al acumulării de capital și al inegalităților de clasă, revendicarea dreptului la oraș va trebui dusă dincolo de manifeste precum cel de față. Această revendicare trebuie să treacă de la dezbatere la acțiune. Iar asta nu se va putea întâmpla dacă dreptul la oraș, ca revendicare, nu va fi integrat în mișcări sociale (pentru drepturile lucrătorilor, cele locative, de mediu, feministe, antirasiste și altele) care, doar împreună, vor putea realiza o revoluție urbană[11] profundă.

[11] Henry Lefebvre: La Révolution Urbaine, Galliamard, 1970; David Harvey, Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution, Verso, 2012.

Referințe legate de proiect

[1] Fundația Desire. Democratic Digital Commons. https://www.desire-ro.eu/?page_id=5036.

[2] European Alternatives. Democratic Digital Commons. https://euroalter.com/projects/democratic-digital-commons/.

[3] Fundația Desire. Programul, prezentările echipei organizatorice și materialele realizate de participanții adunării populare „De la smart city la oraș ca bun public" din 6 iunie 2026. https://www.desire-ro.eu/?p=5180.

[4] Enikő Vincze. Politica smart city în Uniunea Europeană și nevoia de a o integra în politici sociale și de locuire. https://www.desire-ro.eu/?p=5051.

[5] Fundația Desire. Folosirea tehnologiei digitale în spațiul urban, drepturi și binele public. https://www.desire-ro.eu/?p=5060.

[6] Fundația Desire. Costurile locuirii sunt prea mari în Cluj față de venituri. https://www.desire-ro.eu/?p=5102, 2026.

[7] Fundația Desire. Greva chiriilor? (Rent strike). Și ce ar mai trebui făcut? https://www.desire-ro.eu/?p=5091, 2026.

[8] Fundația Desire. Digitalizare, smart city, AI – în politicile Uniunii Europene și practici în Cluj-Napoca. https://www.desire-ro.eu/?p=5081, 2026.